

Manja Žugman, Osnovna šola Ledina, Bolnišnični šolski oddelki

ŠOLSKA OBRAVNAVA SONETA APEL IN ČEVLJAR (FRANCE PREŠEREN) PRI UČENCU S SPEKTROAVTISTIČNO MOTNJO

↳ Pri učencih s spektroavtistično motnjo so majhni koraki zelo pomembni pri usvajanju učne snovi. Učna ura mora biti visoko strukturirana, razumevanje novih informacij mora biti sprotno. Tišina ima pomembno mesto za ohranjanje zbranosti in ponotranjenje učne snovi. Velja naj pravilo **Manj je več**, saj je učence treba zaščititi pred stresom in kopičenjem velikokrat odvečnih podatkov. Za učence mora biti učenje prijetna izkušnja.

Uvod

Poučevanje slovenščine v bolnišnični šoli je svojevrsten izziv. Poučujem učence predmetne stopnje ter dijake iz najrazličnejših slovenskih osnovnih in srednjih šol, kar pomeni, da moram slediti učnim načrtom osnovno- in srednješolskega izobraževanja, pouk pa poteka individualno ali v manjših skupinah. Individualna oblika pouka je še posebej dobrodošla, ko je pri uri učenec, ki ima poleg drugih zdravstvenih težav še spektroavtistično motnjo. Poleg že preverjenih metodoloških in didaktičnih pristopov je ob učencu s posebnimi potrebami treba ubirati tudi svojevrstne metode in oblike dela, namenjene samo in le njemu. Izkazalo pa se je, da bi izvedba učne ure, predstavljene v nadaljevanju, bila morebiti pravšnja tudi v razredu oziroma pri manjšem številu otrok, saj je preizkušena v manjši skupini učencev s specifičnimi težavami na področju učenja.

Kratek oris spektroavtistične motnje

Avtizem je opredeljen kot razvojna motnja, pojem spektroavtistična motnja pa je prva uvedla Lorna Wing, »da bi tako ohranila idejo o različnih manifestacijah iste težave« (Milačič, I., 2006, str. 40). Odraža se v vedenju, ki se pri posamezniku s starostjo in sposobnostmi spreminja. Med najpomembnejše značilnosti avtizma sodijo »okvare socializacije, komunikacije in imaginacije« (Milačič I., 2006, str: 37). Osnovna značilnost motnje je socialna disfunkcija. Kaže se v težavah presojanja, v rigidnosti mišljenja in v čustvovanju, ki se zelo hitro spreminja. Posameznik v danem položaju doživlja občutke sreče, veselja, ki se v trenutku spreobrnejo v jezo, žalost in jok. Čustva naj bi bila v trenutku, ko jih oseba doživlja, zelo močna, nikoli pa naj ne bi ostala globoko vtisnjena v njeno duševnost. Samopodoba je

pogosto negativna. Oseba samo sebe dojema kot manj pomembno v primerjavi z drugimi. Pogosto ima težave s priklicem informacij, prav tako pri preusmerjanju pozornosti. Pogosto ima samogovore, v katerih kljub dolgemu besedičenju ne izrazi bistva. Težave se pojavljajo tudi pri razumevanju jezikovnih figur (npr. njemu je muca pojedla jezik), metafor in ironije, saj »le-te zahtevajo razumevanje sogovornikove imaginacije in analogij, ki so potrebne za oblikovanje metafor /.../ Težko razumejo sogovornikove glasovne spremembe, ki so pomembne za razumevanje različnih pomenov povedanega« (Milačić I., 2006, str. 75).

Predstavitev učenca s spektroavtistično motnjo in njegovega funkcioniranja v šolski situaciji

Na začetku je treba povedati, da je bil učenec hospitaliziran na Pediatrični kliniki v Ljubljani in da je bil zame nov obraz, ne povratnik. K uram slovenščine je prihajal tri mesece. V matični šoli so njegove težave v razredu dosegle višek. Podajanje učne snovi pri vseh predmetih je bilo zanj prehitro, prav tako ni (z)mogel slediti zapisovanju, njegova koncentracija je prehitro upadla, občutki jeze, žalosti in nezadovoljstva so se iz dneva v dan stopnjevali. Strah pred šolo je naraščal.

Učenec je obiskoval 8. razred. Pri individualnem pouku slovenščine v bolnišnični šoli je storil vse, kar je bilo od njega zahtevano in/ali pričakovano. Pisal je zelo lepo, počasi in čitljivo, zaradi česar je bilo večkrat treba učno snov povzeti na kratek, a s podatki še vedno dovolj obogaten način, predvsem zato, da se z (želenim) zapisovanjem ni izgubljal čas za pridobivanje novega znanja. Preizkuse znanja je pisal odlično, govorne nastope je opravil z odliko, težave so se pojavljale pri pisanju spisov, kjer se mu je »rdeča nit« (pre)pogosto izmuznila, četudi so mu bila dana kratka zapisana navodila za usmerjeno snovanje besedila. Z odlično in prav dobro oceno je bil zadovoljen, težko pa se je spoprijateljil z dobro in manj. Spraševal je, ali ga bomo kljub oceni tri še vedno imeli radi in ga spoštovali. Če pri podajanju učne snovi česa ni razumel, je hitro postal zmeden, padel je v jok, polastila se ga je nejevolja. Tovrsten odziv je bil pogost, zato je bilo treba za vsako novo podano informacijo učencu zastaviti vprašanje, ali jo razume. Po njegovi vsakokratni potrditvi je bilo mogoče nadaljevati z razlago. Če je izgubil nadzor nad situacijo, se je povečalo impulzivno mišljenje, čustvovanje in vedenje. Ob vznemirjenosti in/ali razburjenju je krilil z rokami in jokal. Zaradi opisanega je bilo treba hitro najti ustrezne metode in načine vzgojno-izobraževalnega dela, da je pouk doživljal kot prijetno in manj stresno dejavnost.

Usvajanje soneta Apel in čevljar nekoliko drugače

V 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja je eden izmed ciljev pri pouku književnosti, da učenec usvoji pojem sonet. V ta namen se v sklopu obdobja romantike obravnava Prešernov sonet *Apel in čevljar*.

Potek učne ure

1 Predstavitev spora med Prešernom in Kopitarjem

Učencu sem predstavila spor med Kopitarjem in Prešernom. Težko je razumel, zakaj naj bi bila Kopitar in Prešeren »sprta«, zakaj naj bi si nasprotovala, saj otrok s spektroatvistično motnjo težko razume stališče drugega oziroma »težko vidi svet skozi oči drugega« (Milačić I., 2006, str. 65). Za nazornejšo predstavitev je bila ob razlagi pomembna še tabelska slika, opremljena z barvami po izboru učenca. Nasprotje med literatoma je usvojil na podlagi barv in preprostih trditev, kot sta imeti rad/ne imeti rad.

JERNEJ KOPITAR

RAD JE IMEL LJUDSKO PESEM

FRANCE PREŠEREN

NI ŽELEL PISATI LJUDSKIH PESMI

2 Doživeto branje pesmi

Pesem sem doživeto prebrala. Včasih učenci radi prisluhnejo interpretativnemu branju po mediju. Ko sem učencu ponudila to možnost in mu začela predvajati posnetek, ga je to hitro zmotilo. Dejal je, da si tega ne želi. To je nakazal tudi tako, da si je v trenutku z rokami pokril ušesa. S predvajanjem sem nemudoma prekinila, da mu ne bi povzročila kakršnihkoli nevšečnosti. Ko sem ga vprašala, ali želi, da pesem še enkrat preberem, je z nasmehom na obrazu privolil. Poslušal je, a vsebine prebranega ni razumel, znal pa je natančno opisati/presoditi/oceniti moje branje; in sicer z besedami: lepo prebrano, glasno, s čistim glasom, počasen in natančen ter razumljiv izgovor besed.

Ker je bilo pričakovati, da ne bo razumel vsebine, sva se tega v nadaljevanju lotila na zelo specifičen, hkrati pa preprost način.

3 Razlaga nepoznanih besed na kartončku (po želji)

Učencu sem naročila, naj pesem glasno prebere in v vsaki vrstici podčrta besede, ki jih ne razume. Ob preprosti in z besedami skopi razlagi verzov si je želel nepoznane besede zapisati na kartonček, ki ga je imel potem ves čas pri sebi. Čeprav ga v nadaljevanju učne ure skorajda ni potreboval, se je ob njem počutil bolj varno, bolj samozavestno, bolj gotovo, večino nepoznanih besed pa je usvojil na povsem drugačen način, predstavljen v nadaljevanju prispevka. Učencu sem pustila kartonček, ker si ga je predstavljal oziroma zamislil kot »nepogrešljivi del« učnega procesa.

4 Razlaga pesmi = slišati + videti + samostojno raziskovati

Učenec ni zmožal obnoviti vsake kitice posebej, četudi je dobil vodena in usmerjena vprašanja. To je bilo pričakovano. V nadaljevanju sem mu vsak verz posebej razložila na enostaven in zelo preprost način, tudi z omejenim izborom besed. Poleg slišanege je bilo treba določene izseke pesmi ponazoriti tudi vidno. To sem storila tako, da sem se umaknila za steno, da

me ni videl (slikar zad skrit poslušal). Učenca sem prosila, naj mi pove, kar želi. Po vrnitvi v učilnico sem mu povedala, kaj mi je govoril, medtem ko me ni videl ob sebi. Razložila sem mu, da je tako slikar poslušal, kaj menijo o njegovi umetnini mimoidoči.

Ob usvajanju druge kitice ni poznal besede jermen. Uporabo sodobne tehnologije pri pouku sem izkoristila tako, da sem mu ponudila računalnik. V aplikacijo Google je vpisal »jermen za zavezovanje čevljev«. Usmerila sem ga h kliku na podkategorijo Slike. Po videnem sem mu predlagala, naj vtipka še SSKJ in tam poišče razlago besede. To je tudi storil, s svojo dejavnostjo in razumevanjem pa je bil vidno zadovoljen. Počutil se je koristnega.

V tretji kitici je izpostavil besedo meča. Ker mu je bila uporaba računalnika všeč in je bil več iskanja, je ponovil vajo in v iskalni niz vpisal besedo meča. Dobil je povratno informacijo in meča nato pokazal tudi na svojem telesu. Tovrstna dejavnost iskanja in učenja pomenov besed se je izkazala kot zelo uspešna. Učenca je motivirala za nadaljnje delo, prispevala je k dvigu samozavesti.

Apel in čevljar

Apel podobo na ogled postavi,
ker bolj **resnico ljubi** kakor hvalo,
zad skrit vsevprek poslušal, kaj **zijalo**
neumno, kaj **umetni** od nje pravi.

Pred njo **s kopiti** čevljarček se ustavi;
ker ogleduje **smôlec obuvalo**,
jermenov, meni, da ima premalo;
kar on **očita**, **koj Apel** popravi.

Ko pride drugi dan spet **mož kopitni**,
namest' da bi šel dalj po svoji poti,
ker čevlji **so pogodni**, **méč** se loti;

zavrne ga obraznik imenitni
in tebe z njim, kdor **náp'čen si očitar**
rekoč: »Le **čevlje sodi naj Kopitar**.

Razlaga soneta

Slikar je postavil na ogled svojo sliko.
Ima rad, da ljudje povedo to, kar mislijo.
Skril se je za steno in poslušal ljudi,
kaj menijo o njegovi sliki (jim je všeč ali ne).

Pred sliko se ustavi čevljar.
Čevljar si ogleduje čevljev na sliki.
Pravi, da ima ta čevljev premalo jermenov.
Slikar takoj popravi sliko/čevljev na njej.

Čevljar je prišel na ogled slike tudi drugi dan.
Ni šel po svojih opravkih (kam drugam).
Čevlji so bili v redu. Zdaj je kritiziral meča.

Slikar ni več upošteval njegovih kritik.
Menil je, naj slike ocenjuje slikar.
Menil je, naj čevlje ocenjuje čevljar.

Kot sprva najtežavnejša se je pokazala razlaga zadnje kitice, ki pa je na koncu dosegla cilj na najenostavnejši način. Izpeljala sva jo po analogiji, vendar s pomočjo usmerjenih in preprostih podvprašanj.

Učiteljeva vprašanja

Kdo naj ocenjuje slike?
Kdo naj ocenjuje čevlje?
Kdo naj ocenjuje Prešernovo pesem?
Kdo naj NE ocenjuje Prešernovih pesmi?

Učenčevi odgovori

Slikar.
Čevljar.
Prešeren.
Kopitar.

5 Preverjanje razumevanja vsebine na način *manj je več*

Učencu sem ponudila učni listič, na katerega sem zapisala samo in le štiri postavke oziroma povedi, ki jih je bilo treba oštevilčiti glede na vsebino pesemskega besedila. S pravilnim zaporedjem je dokazal razumevanje vsebine.

.....

UČNI LIST: APEL IN ČEVLJAR

Povedi uredi v smiselno zaporedje glede na vsebino prebrane pesmi. Oštevilči od 1 do 4.

___ Čevljarju slika ni bila všeč in slikar je ni popravil.

___ Slike naj ocenjuje slikar, Kopitar naj ocenjuje ljudske pesmi (in ne Prešernovih).

___ Čevljarju slika ni bila všeč, zato jo je slikar popravil.

___ Slikar je razstavil svojo sliko.

V manjši skupini učencev je preverjanje razumevanja vsebine potekalo tako, da so učenci drug za drugega pripravljali tovrstne učne lističe. Pri pripravljanju so bili uspešni, vsebino so usvojili.

6 Razlaga pesemske oblike – soneta

Razlaga pesemske oblike je z usmerjenimi vprašanji zelo lepo tekla. Zunanjjo zgradbo je učenec razumel takoj. Ker je imel posluš za ritem, je ob nakazanih nepoudarjenih in poudarjenih zlogih prvega verza usvojil jambsko stopico tudi v verzih, ki so sledili. Zloge je vnovič želel pobarvati z izbranimi dvema barvama. Znano je, da nekateri avtisti več kot odlično oponašajo zvoke in glasove, kar se je pokazalo tudi pri dotičnem učencu.

Prav tako je usvojil rimo. Znova si je pomagal z barvami. V prvi kitici je končne rimane dvojice pobarval s poljubno izbranimi odtenki ter jih narisal v oblačkih (rdeča barva: postavi – pravi, zelena barva: hvalo – zijalo). Oklepajočo rimo je usvojil brez težav. In ker je imel posluš tako za ritem kot rimo, je nemudoma navrgel še dodatnih nekaj rimanih dvojic, ki se niso nanašale na obravnavano pesem, so pa potrdile razumevanje enega izmed učnih ciljev.

Sklep

Potek učne ure z učencem s spektroatvistično motnjo mora biti natančen o strukturiran. Ura teče počasi. Naloga je treba pojasniti postopoma, po majhnih korakih. Preverjanje razumevanja učne snovi poteka sproti. Učencu dopustimo dovolj tišine za razmislek oziroma ponotranjenje novih podatkov. Posredovati je treba le enostavne, bistvene podatke o obravnavani učni snovi. Učiteljevo izražanje temelji le na osnovnem besedišču (brez uporabe prenesenih pomenov), govor naj bo bolj počasen, razumljiv in glasen. Ob besedni razlagi je pomembna vizualizacija. Z vnaprej podanimi povedmi učenec ne bo imel težav ne z obnavljanjem vsebine ne z izborom besed. Zmore namreč pravilno odgovoriti na preprosta vprašanja, s kate-

rimi preverimo točnost pomnjenja podatkov iz besedila. Uporaba sodobne tehnologije se je vnovič pokazala kot nepogrešljiv učni pripomoček, saj se učenci na računalniku večinoma dobro znajdejo in radi brskajo za informacijami. V prispevku predstavljena metoda in način dela (enostavna razlaga, barve, svetovni splet ...) je bila preizkušena tudi v manjši skupini učencev in se je izkazala kot zelo učinkovita. Učni cilji so bili doseženi, učenci pa zadovoljni. Četudi si učenec izbere svoj način dela (v prispevku kartončki), mu ga (pre)pustimo, saj se bo pri pouku počutil upoštevanega in enakovrednega, čeprav bomo sami morda ugotovili, da pri usvajanju učne snovi ni bil potreben. Širše pa je ta (ne)potreben pripomoček na posameznika vplival zelo dobro in je pozitivno doprinesel k razumevanju sebe kot celote.

Velikokrat si učitelji postavljamo »visokoleteče« metode in oblike poučevanja, naposled pa se izkaže, da so – za nas morda preveč – enostavni in preprosti pristopi k poučevanju najbolj učinkoviti in je po principu *Manj je več* prav tako mogoče usvojiti zastavljene cilje. Učenec učno snov usvoji, usvojena in ne izgubljena pa tudi ostane.

POVZETEK

Pri učencih s spektroatvistično motnjo in povprečnih posameznikih so majhni koraki ključni v usvajanju učne snovi. Ura teče počasi in visoko strukturirano, razumevanje novih informacij poteka sproti. Tišina ima pomembno mesto za ohranjanje zbranosti in ponotranjenje učne snovi. Velja naj pravilo *Manj je več*, saj je učence treba zaščititi pred stresom in kopičenjem velikokrat odvečnih podatkov, takih, ki niso ključni za doseg učnega cilja. Učencem mora biti učenje prijetna izkušnja. V sodobnih načinih poučevanja je velikokrat prisotna uporaba sodobne tehnologije. S to naj upravlja učenec, saj se bo počutil koristnega in izpolnjenega, učitelj naj bo le usmerjevalec. Prispevek hkrati opominja in tolaži učitelje, da je počasi in z zelo majhnimi koraki mogoče priti do zastavljenega cilja. Kar nam je kot profesionalcem na svojem področju včasih nepredstavljivo, se izkaže kot nadvse uspešno in še kako zmožljivo.

Ključne besede: bolnišnična šola, spektroatvistična motnja, pouk slovenščine, usvajanje soneta.

Viri in literatura

- Hoopmann, Kathy, 2009: Vse mačke imajo Aspergerjev sindrom. Kranj, Damodar.
- Milačič, Ivona, 2006: Aspergerjev sindrom ali visokofunkcionalni avtizem. Ljubljana, Center Društvo za avtizem.
- Mohor, M. (et al.), 2017: Dober dan, življenje. Berilo za slovenščino v 8. razredu osnovne šole. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Poznanovič Jezeršek, M. (et al.), 2011: Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina. Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.